

ZÁRÓJELENTÉS (2003-2006)

2003:

- 1) A jegyzetelés elveinek rögzítése (Hargittay Emil).
- 2) A *Felelet* latin nyelvű nyomtatott részeinek fordítása (Báthory Orsolya) és lektorálása (Geréby György) elkészült. Ugyancsak elkészült Pázmány kéziratos bejegyzéseinek a *Felelet* munkapéldányába írt átírása (Báthory Orsolya). Részben befejeződött a föllelhető példányok átvizsgálása (Hargittay Emil). Az ezzel kapcsolatos munkának az elvégzéséről szól egy 2006-ban megjelent tanulmány: Hargittay E.: *Pázmány Feleletének fennmaradt példányai* (ld. közlemények jegyzéke).
- 3) 2003 szeptemberében megindult az *Imádságos* könyv tárgyi jegyzeteinek elkészítése (Bogár Judit) a szakirodalom összegyűjtésével és a források feltárásával. Bogár Judit összegyűjtötte az *Imádságos* könyvre, Pázmány liturgikus tevékenységére, a protestánsokhoz való viszonyára, műveinek forrásaira, a XVI-XVII. század imádság- és imakönyv-irodalmára, egyháztörténetére, az *Imádságos* könyvben szereplő műfajokra, illetve az egyes szövegekre vonatkozó szakirodalmat. Továbbá tartalom-, cím- és incipitmutatót készített a kötet imádságaihoz.
- 4) Elkészült a *Tíz bizonyosság* Pázmány munkapéldányában (MTA Könyvtára) található latin kéziratos bejegyzéseinek átírása (Báthory Orsolya) és ennek lektorálása (Nagy László). Megindult a Pázmány-hivatkozások ellenőrzése, a kutatásnak ebben a fázisában florilégiumok, thesaurusok, loci communesek azonosításával. A mű 1847 jegyzetének táblázatos kimutatása is elkészült, ez kb. 200 lap terjedelmű anyag (Ajkay Alinka). Megkezdődött a személynévmutató és helynévmutató készítése a nevek rövid magyarázatával a jegyzetek számára (Ajkay Alinka).
- 5) Elkészült a *Rövid tanúság* (1606) c. mű adatbevitel (betűhív átírása). Megkezdődött a jegyzetelési munka (Bretz Annamária).
- 6) Előrehaladt a Pázmány-bibliográfia elkészítése (Adonyi Judit, Maczák Ibolya).
- 7) Elkészült Öry Miklós *Pázmány tanulmányi éveiről* írt művének adatbevitel, egy második, javított kiadás megjelentetéséhez (Berzsényi Gergely).
- 8) Elkészült és megjelent Kovács Gergely dolgozata, amely lényeges megfontolásokat tartalmaz a kritikai kiadás készítéséhez: *Szövegalkotási tendenciák Pázmány Péter vitairataiban: A kompiláció és a helyesírás kérdései* (ld.: közlemények jegyzéke).

2004:

- 1) A *Felelet*, a *Tíz bizonyosság* és az *Imádságos* könyv jegyzetanyagának készítése. Bogár Judit elkészítette a név- és szómagyarázatokat az *Imádságos* könyv első kiadásához, továbbá összevetette az első kiadás fakszimiléjét a negyedik kiadás szövegével, különös tekintettel a hivatkozásokra, melyeket azután – külön a bibliai és külön az egyéb hivatkozásokat – táblázatba foglalta és a Magyarországon nem hozzáférhetők kivételével nagy részüket visszakereste és ellenőrizte. Megnézte a XVI. század végi és XVII. század eleji katolikus katekizmusokat, jezsuita lelki útmutatókat, vallásos társulatok imádságos könyveit, valamint a korabeli liturgikus könyveket. Utóbbiakban (Missale, Breviarium, Rituale) számos Pázmány-imádság latin változata megtalálható. Végignézte a közismert imádságok (Miatyánk stb.) különféle szövegváltozatait, valamint a középkori magyar nyelvű kódexekben található imádságokat is. Ez utóbbiak vezettek el a *Hortulus animae* című népszerű középkori imakönyvhöz, amelynek számos darabja szerepel magyarra fordítva Pázmánynál. A kutatások addigi eredményei alapján 2004. november 8-án előadást tartott Piliscsabán A magyar jezsuiták küldetése a kezdetektől napjainkig című tudományos konferencián „Pázmány Péter *Imádságos* könyvének ökumenizmusa” címmel. (Az előadás alapjául szolgáló tanulmány megjelent a konferencia anyagát tartalmazó kötetben, ld. közlemények jegyzéke.)

2) A florilégiumok kutatására a témavezető fölvette a kapcsolatot a garzi Universitätsbibliothek könyvtárossával, Hans Zotterrel, ugyanis az egykori könyvállomány ma meglevő részében olyan kötetek is sejthetők, melyeket Pázmány a *Tíz bizonyság* megírásakor használt.

3) A *Pázmány Péter bibliográfia (1598-2004)* kéziratának lezárása (készítői a PPKE PhD-hallgatói: Adonyi Judit és Maczák Ibolya).

4) Konferenciárésztvételek, egyéb kapcsolatok: az említett Pázmány-bibliográfia bemutatása a PPKE BTK-n (*A magyar jezsuiták küldetése a kezdetektől napjainkig* (Piliscsaba, 2004. november 8-10-ig c. konferencián), ugyanezen a konferencián előadást tartott Hargittay Emil és Bogár Judit. (Az előadások megjelentek, ld. a közlemények jegyzékét.) – Résztétel és előadás tartása a Miskolci Egyetem és a Miskolci Akadémiai Bizottság által szervezett konferencián (*A hitviták műfajai, argumentációja, funkciói*, 2004. március 25-26.) – Hargittay Emil rövid kutatóútja Leuvenben a jezsuita konferencián tartott előadásához. (Az előadások tanulmányként megjelentek: ld. közlemények jegyzéke, Hargittay Emil, Kecskeméti Gábor.) – A PPKE-n 2004. október 15-i egyetemi tanácsi határozattal megalakult a „Nemzetközi Pázmány Péter Bizottság” (Budapest-Nagyszombat-Pozsony), melynek tagja Hargittay Emil. – 2004. december 3-i ülésén az OTKA-munkacsoport megvitatta Bajáki Rita előterjesztését az *Imádságos könyv* szövegkritikai jegyzeteinek készítéséről (Az *Imádságos könyv szövegkritikai jegyzeteinek koncepciója és szerkezete*).

2005:

1) A *Tíz nyilvánvaló bizonyság* jegyzeteinek készítése folytatódik. Elkészült a locusmutató (Báthory Orsolya) és a helynévmutató (Ajkey Alinka), ezek a részek még lektorálatlanok. Pázmány hivatkozásainak feltárását jelentősen segítette, hogy nevezett két kutató (részben OTKA, részben az Aktion Österreich-Ungarn) támogatásával 2005 augusztusában a grazi Karl-Franzens-Universität különgyűjteményében egy hónapos (Ajkey) illetve tíz napos (Báthory) kutatómunkát folytattak, abban a könyvtárban, amelynek állományát grazi professzorként Pázmány is használhatta műve írásának idején. A mű appendixeként megjelent *A Mahomet vallása hamisságáru* c. munkáról Varsányi Orsolya készített dolgozatot, melyben részletesen feltárta e mű hivatkozásait. (Ez 2006-ban megjelent, ld. közlemények jegyzéke.)

2) A *Felelet* jegyzeteinek készítése folytatódik (Hargittay Emil). A Pázmány által a munkapéldányba írt kéziratot bejegyzések átírásának lektorálása még nem készült el (Geréby György). Valamennyi kötet jegyzeteinek szerkezeti és technikai útmutatóját és koncepcióját 2005. június 3-án tárgyalta meg OTKA-munkacsoportunk (Hargittay Emil: *Útmutató a Pázmány Péter kritikai kiadás jegyzeteinek elkészítéséhez*).

3) Az *Imádságos könyv* tárgyi jegyzeteinek készítése befejezés előtt áll (Bogár Judit). Van néhány nagyon fontosnak ígérkező forrás, amit csak külföldön lehetne tanulmányozni, ezért Bogár Judit számára 2006 nyarán egy hónapos kutatóutat szerveztünk a wolfenbütteli Herzog August Bibliothekba. Bogár Judit elkészítette az *Imádságos könyv* teológiai (dogmatikai, liturgiai, egyháztörténeti szempontú) elemzését (*Pázmány Péter Imádságos könyvének teológiája*, kézirat, 69 l.). Az elkészült jegyzetrészek lektorálását Nagy László végezte el, párhuzamosan haladva a jegyzetek készítésével és folyamatos konzultációban Bogár Judittal. Az MTA Textológiai Munkabizottsággal együtt 2005. március 21-én tárgyalta meg az OTKA-munkacsoport Bajáki Rita koncepcióját az *Imádságos könyv* szövegkritikai jegyzeteinek elkészítéséről. A Pázmány életében megjelent négy kiadás szövegkritikája ennek alapján készül. Az előterjesztésben két különböző jegyzetelési technika szerepelt, egy a

szokásos, a minden eltérést jelölő elv szerinti, és egy, az eltérések kategóriákba sorolásán alapuló eljárás. A Bizottság az *Irodalmi szövegek kritikai kiadásának szabályzata* szerinti jegyzetelést tartotta követendőnek, annak megerősítésével, hogy a helyesírásból fakadó eltéréseket, amennyiben azok nem Pázmánytól valók, valóban indokolatlan jelölni, a hangsúlyt a szerzőtől származó tartalmi különbségek feltüntetésére kell helyezni a jegyzetelésben. Ennek alapján publikálta Bajáki Rita tanulmányát 2006-ban (ld. közlemények jegyzéke). A Bizottság egyúttal felvette akkreditált sorozatai közé a Pázmány Péter kritikai kiadás-sorozatát.

4) Az *Imádságos könyv* 1606. évi kiadásának függelékeként megjelent *Rövid tanúság* c. mű szövegrésze teljesen, jegyzetrésze mintegy 90 %-ban elkészült (Bretz Annamária), a szövegrész lektorálása teljesen, a jegyzetrész részben megtörtént (Tüskés Gábor).

5) Külföldi utak, konferenciárészvételek:

- Jozef Simončič professzor meghívására Hargittay Emil előadást tartott a nagyszombati egyetemen „Pázmaňov hrob” címmel.

- Hargittay Emil 2005 tavaszán Grazban járt, s az Universitätsbibliohekben Hans Zotternél előkészítette az OTKA-kutatócsoport másik két tagjának 2005 augusztusi kutatóútját.

6) 2005-ben megjelent a *Pázmány Péter-bibliográfia (1598-2004)*, a kötetet Bitskey István, Hargittay Emil, Nyerges Judit, Szabó Ferenc és P. Vásárhelyi Judit lektorálta.

7) Egyéb kapcsolódó munkák:

- Öry Miklós: *Pázmány Péter tanulmányi évei* (Eisenstadt, 1970) c. könyvének javított és kiegészített 2. kiadásához még 2004-re elkészült a számítógépes adatbevitel és 2005-ben Öry kéziratos kiegészítéseinek digitalizálása (Berzsényi Gergely munkája, PPKE). A PPKE-n működő Nemzetközi Pázmány Péter Bizottság tevékenysége: Pázmány sírhelyének kutatásáról előadást tartott Hargittay Emil a PPKE Szentkirályi utcai dísztermében 2005. május 11-én, a Pécsi Egyetemen szeptember 29-én és a Nagyszombati Egyetemen 2005. október 4-én a következő évben, 2006-ban pedig az esztergomi Balassa Bálint Múzeumban (2006 március 5-én) és Pannonhalmán (március 31-én). (A tanulmány megjelent a Käfer István 70. születésnapjára összeállított Festschriftben, az OTKA-publikációk közé nem vettük fel.)

- „A politika műfajai a régi magyar irodalomban” (Gyula, 2005. május 25-28.) c. konferencián Hargittay Emil előadást tartott „*Pázmány Péter: De ecclesiastica libertate circa causam Veneti interdicti, 1606*” címmel.

2006:

Bogár Juditnak az *Imádságos könyv* tárgyi jegyzeteire vonatkozó kutatásait külföldi könyvtárakban folytatta, különös tekintettel a mű forrásainak feltérképezésére. Ellenőrizte az *Imádságos könyv* Magyarországon nem hozzáférhető művekre való hivatkozásait, továbbá megvizsgálta a XVI-XVII. századi – főként jezsuita – imakönyveket, teológiai munkákat Wolfenbüttelben, Berlinben, Bécsben. Az új eredményekről „Pázmány Péter *Imádságos* könyvének forrásai” címmel előadást tartott 2006. november 10-én Piliscsabán a *Textológia és forráskritika: Pázmány-kutatások 2006-ban* című konferencián. (A tanulmány szerkesztett változata megjelent, ld. közlemények jegyzéke.)

Elkészült a *Felelet* magántulajdonban őrzött munkapéldányáról a digitalizált változat. A grazi könyvtárban elkészült a *Tíz bizonyág* egyik sokat idézett, fontos forrásának (Konrad Schlüsselburg: *Theologiae Calvinistarum*) a digitalizálása.

Öry Miklós könyve 2., javított kiadásának megjelenése, CD-melléklettel, mely tartalmazza a szerzőnek munkapéldányába tett több mint 200-féle bejegyzését (ld. publikációk jegyzéke.)

2006. november 10-én Piliscsabán konferencia megrendezése (15 előadás hangzott el). A kritikai kiadáshoz kapcsolódó forráskutatásáról szolt az előadások többsége. Az előadások szerkesztett változata kötetben megjelent (*Textológia és forráskritika...*, ld. a közlemények jegyzékét.)

A *Rövid tanúság* (1606) c. Pázmány-mű megjelenése (betűhív átírás, szövegkritikai és tárgyi jegyzetek, a teljes mű hasonmása, Bretz Annamária munkája, lektorálta Tüskés Gábor, a munka befejezését szakmailag segítette Kecskeméti Gábor – ld. közlemények jegyzéke).

Összefoglalás

A fenti munkák elvégzésével egy Pázmány életművének kritikai feldolgozásához szükséges adatbázis jött létre, aminek létrehozását indokolta az, hogy jórészt alap kutatások megindításáról van szó. Ez az adatbázis tartalmazza az Országos Széchényi Könyvtárban fellelhető valamennyi, Pázmány életében megjelent művének mikrofilm-másolatát. A kritikai kiadás számára feldolgozás alatt álló művekről Canon-másolat is készült. A néhány külföldi könyvtárban fellelhető Pázmány-nyomtatványok egyes részeiről szintén készültek másolatok. Elkészült a *Rövid tanúság* (1606) digitalizálása, ennek alapján jelent meg a mű kritikai kiadásának fakszimile-része. Ugyancsak elkészült a *Felelet* (1603) Pázmány által tett kézírásos bejegyzéseit tartalmazó munkapéldányának digitalizált változata, amely a kritikai kiadás CD-mellékleteként kerül publikálásra. Fontos kiindulópontot jelent az OTKA-kutatás keretében elkészített és kiadott Pázmány-bibliográfia, amely 1155 tételt tartalmaz. A PPKE Magyar Irodalomtudományi Intézetébe került hagyatékból (Szabó Ferenc SJ adományaként) az az Öry Miklós által átjavított munkapéldány, amit saját műve (*Pázmány Péter tanulmányi évei*, Eisenstadt, 1970) alapján készített. (Ez a mű, amely fontos információkat tartalmaz a forrásokra és Pázmány korai működésére vonatkozóan, CD melléklettel megjelent 2006-ban.)

A fenti OTKA-kutatások külső résztvevői köre az elmúlt négy esztendőben öröndetesen gyarapodott, aminek háttérében a témavezetőnek a PPKE-n működő Pázmány-szemináriuma áll. A munkálatokba felsőbb éves hallgatók és doktoranduszok is bekapcsolódtak, aki a további évek kutatásai során is szakmai munkát tudnak majd végezni.
